

תמים תהיה עם ה' אלהיך

כי אתה בא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך לא תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם: לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף: וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל המתים: כי תועבת ה' כל עשה אלה ובגלל התועבת האלה ה' אלהיך מוריש אותם מפניך: (דברים יח ט-יב)

תמים תהיה עם ה' אלהיך: (דברים יח יג).¹

רמב"ן דברים פרק יח פסוק ט – אזהרה מיוחדת על הכישוף

"לא תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם" - גם זו מצוה מבוארת,² שכבר אמר: "וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחוקותיהם לא תלכו" (ויקרא יח ג). ועתה יזכיר מעשיהם ויאמר שהם תועבה לפני השם.³

והזכיר מעביר בנו ובתו באש - והוא מין ממיני הכשוף ... והזכיר מכשף - שם כלל לכל הכשפים. וחובר חבר ושואל אוב וידעני - והם פרטים בכישוף, ואסר אותם גם לשואל. ודרש אל המתים - כאוב עצמו, ובכל ענין שידרוש אליהם. והזכיר קוסם קסמים - והיא מחשבה בעתידות בכלל ... והזכיר בפרט, מעונן - והוא היודע בעננים, ומנחש - הוא המביט בעופות בכנפיהם או בצפצוף ...⁴

ואמר הכתוב כי תועבת ה' כל עושה אלה - ולא אמר "עושה כל אלה", כי הכתוב ידבר על רובם, כי המעונן והמנחש אינה תועבה ולא הוריש הכנענים בעבורם, כי כל בני אדם יתאו לדעת עתידות למו ומתעסקין בחכמות רבות כאלה לדעתם.⁵

ספרי דברים פיסקא קעג ד"ה תמים תהיה – "אם תעשה כל האמור בעניין"

"תמים תהיה עם ה' אלהיך" - כשאתה תם, חלקך עם ה' אלהיך. וכן דוד אמר: "ואני בתומי אלך פדני וחנני" (תהלים כו יא), "ואני בתומי תמכת בי ותציבני לפניך לעולם" (תהלים מא ג). תמים תהיה עם ה' אלהיך - אם עשית כל האמור בענין, הרי אתה תמים לה' אלהיך.⁶

רש"י דברים פרק יח פסוק יג – אין לחקור אחרי העתידות

¹ פסוק זה שייך למקבץ הפסוקים הקודם ובא לסכם אותם. לאחר פסוק זה מופיע סימן של פרשה סתומה "ס" ונגמרת בן עליית הקורא הרביעי בתורה. אבל בשל תמימותו ושלמותו של הפסוק, שיפה נדרש בפני עצמו, הצבנו אותו לחוד. זאת ועוד, אפשר להפליג ולקשר אותו עם פסוקים אחרים במקרא המזכירים גם הם "תמימות" אדם ושמים. כפי שנראה להלן. ועדיין אין הפסוק יוצא ממקומו והקשרו. לא רק הקשר עם פסוקים ט-יב הבאים לפני המתארים את מגוון האמונות הזרות והטפלות שהם הפך התמימות בה', אלא גם הקשר אל פרשת הנביא המתוארת בפרק יח פסוקים ט-כב שהפסוק שלנו יכול להיחשב כפתיח שלה. ועל פרשת הנביא עצמה דרשנו מעט בדברינו [איך נכיר נביא אמת?](#) בפרשה זו.

² היינו מצווה שכבר נזכרה באחד מארבעה החומשים הקודמים ונשנתה בספר דברים. במקומות רבים לאורך פירושו לספר דברים מצייין רמב"ן אם המצווה היא מבוארת (ראו פרק יד פסוק א ופרק טז פסוק כב כדוגמא) או מחודשת היינו מופיעה פעם ראשונה בספר דברים (ראו פרק יח בו או אוחזים פסוק ג וכן פרק כ פסוק א, כדוגמא).

³ לא כל כך ברור כיצד האיסורים המבוארים כאן שכולם עבודה זרה ואמונות טפלות הם פירוט וביאור של דיני העריות שבפרשת אחרי מות שבספר ויקרא שעליהם נאמר: כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו. כנראה שלרמב"ן חשוב להרבות במצוות מבוארות ולהמעיט במצוות מחודשות וכל מה שיגרום לערער את ישיבת עם ישראל בארץ הוא עניין אחד בעיניו.

⁴ ראו פירוט פעילויות אסורות אלה ברש"י, אבן עזרא ומפרשים אחרים. וכן האריך בכך הרמב"ם בפרק יא בהלכות עבודת כוכבים ספר מדע היד החזקה. וכן ראו ספרי בפרשתנו פיסקא קעא וקעב.

⁵ בנקודה זו רמב"ן הולך בדרכו שאיננה מבטלת מכל וכל חלק ממעשים אלה ואינה רואה בכולם שטויות והבלים או סתם אחיזת עיניים (כשיטת הרמב"ם) או מעשה "רוח טומאה" (כשיטת רשב"ם). ראו דברינו [ונתן אליך אות או מופת](#) בפרשת ראה. את שיטת רמב"ן נראה גם בהמשך. בפירושו זה הוא גם חולק על הספרי בפרשתנו (פיסקא קעג) שמבאר את לשון הפסוק בדרך אחרת לגמרי: "כי תועבת ה' כל עושה אלה - יכול לא יהא חייב עד שיעבור על כולם? תלמוד לומר: כל עושה אלה, אפילו על אחת מהם".

⁶ אם בתחילת הדרשה נראה ש"תמים תהיה" היא דרישה קצת קשה ולא ברורה, שהרי מה פירוש "כשאתה תם"? מושלם? כיעקב אבינו שנאמר עליו "איש תם"? כאיוב שנאמר עליו: "אין כמוהו בארץ איש תם וישר"? - ממשיכה הדרשה ומבהירה שכל מה שעל האדם לעשות על מנת להיות תמים, הוא להימנע מכל הכשפים, הניחושים ושאר אמונות זרות וטפלות שאסרה התורה - הפסוק "תמים תהיה" קשור לפסוקים שלפניו כפי שצינו בהערה 1. לעיל. ובזה אנו תמימים והכל פשוט וברור. אבל המשך הפרשה הדן בצורך בנביא ומורה, והאזכור החוזר של הגויים המעוננים והקוסמים, מצביע על כך שלהיות תמים איננו מתמצה בסילוק הכשפים והניחושים למיניהם ומקפל בתוכו דברים נוספים.

"תמים תהיה עם ה' אלהיך" - התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו.⁷

רמב"ם הלכות עבודת כוכבים סוף פרק יא – תמים דעת וחכם תהיה

ודברים האלו כולן דברי שקר וכזב הן והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהגו אחריהן. ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להימשך בהבלים אלו ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן ... כל המאמין בדברים האלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה אבל התורה אסרתן, אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת ... אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה, אלא תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגללן. ומפני זה אמרה תורה כשהזירה על כל אלו ההבלים: "תמים תהיה עם ה' אלהיך".⁸

מדרש תהלים (בובר) מזמור קיט אשרי תמימי דרך – אברהם התמים הראשון

"אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' " - אמר שלמה המלך ע"ה: "מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו" (משלי כ ז). ואם בניו אשריהם בעבורו, הוא על אחת כמה וכמה. והקב"ה לא בקש מאברהם אלא שיהיה תמים, שנאמר "התהלך לפני והיה תמים" (בראשית יז א). וכן אמר משה לישראל: "תמים תהיה עם ה' אלהיך" (דברים יח יג). לפני ה' אלהיך אין כתיב כאן, אלא עם ה' אלהיך. אם היית תמים - הרי אתה עם ה' אלהיך. למה? שאף הוא תמים, שנאמר בו: "הצור תמים פעלו" (האזינו).⁹

רמב"ן בראשית יז א – להאמין שהקב"ה לבדו הוא

"והיה תמים" - מצוה אחרת עוד בענין הזה, כטעם "תמים תהיה עם ה' אלהיך" (דברים יח יג). אחרי אזהרת השם לא ימצא בך קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וגוי' (שם יח י). והענין בשניהם, שיאמין בלבו כי הקב"ה לבדו הוא בעל היכולת בתחילה ובסוף, הוא היכול לעשות ולבטל. ולא ישמעו אל מעוננים ואל קוסמים או למנחש ומכשף, ולא יאמין שיבואו דבריהם על כל פנים, אבל יגזור בלבו שהכל ביד עליון העליונים, שהוא "אל" והוא

⁷ סוף דבריו של רש"י מבוססים על מדרש ספרי הנ"ל. אבל עיקר תוספת דבריו היא: "ולא תחקור אחר העתידות". ראו פירוש ספורנו שמפרש: "תמים תהיה - שלם תהיה, שגם בדרישת העתידות לא תדרוש, זולתי ע"י נביא או ע"י אורים ותומים". וכך גם בפירוש רמב"ן: "וטעם תמים תהיה עם ה' אלהיך - שנייחד לבבנו אליו לבדו ונאמין שהוא לבדו עושה כל והוא היוודע אמיתת כל עתיד, וממנו לבדו נדרוש העתידות, מנביאיו או מאנשי חסידיו, רצוני לומר: אורים ותומים". (ראו דברינו [אורים ותומים](#) בפרשת תצוה). אבל רש"י אומר: שתמים הוא לא לחקור אחר העתידות בכלל! משמע, חוץ מהבעיה אם מי שאומר לך את העתיד הוא איש אמת או שקר, שליח ה' או שליח עצמו, מצליח לנבא את העתיד או מזייף (ראו המבחן שהתורה נותנת בהמשך, דברינו [איך נביר נביא אמת](#) בפרשה זו), עצם חקר העתיד הוא מיותר. אם תלך באמונה תמימה לא תבקש בכלל לעסוק בעתידות. מה שיבוא תקבל באהבה תמימה. הרי לנו כבר מחלוקת ראשונה ב"תמים תהיה" שכנראה איננו ציווי כל כך פשוט ותמים.

⁸ שיטת הרמב"ם לאורך כל הציוויים והאזהרות בתורה על כישוף, ניחוש, "סימנים" ומאגיה למיניהם וכו', היא שהכל הבל ורעות רוח ואחזית עיניים ואין בכל אלה ולא כלום. לפי שיטתו, "תמים תהיה" פירושו "חכם ונבון תהיה" - תשתמש בשכלך ותראה שהכל הבל ורעות רוח. ולמרות זאת, צריך לצוות ולהזהיר על כך, וגם הרמב"ם נוקט כאן בלשון תקיפה וברורה, משום שבני אדם אינם פועלים תמיד עפ"י היגיון ושיקולים שכליים. ומי חולק על הרמב"ם? רמב"ן (כמובן). ראו המשך פירושו שהבאנו לעיל בקטע שכבר צטטנו מספר פעמים: "וזה סוד הכשפים וכוחם שאמרו בהם (חולין ז ע"ב) שהם מכחישים פמליא של מעלה ... ורבים יתחסדו בנחשים לומר שאין בהם אמת כלל, כי מי יגיד לעורב ולעגור מה יהיה. ואנחנו לא נוכל להכחיש דברים יתפרסמו לעיני רואים ורבותינו גם כן יודו בהם וכו' ". נראה שמחלוקתם של הרמב"ם ורמב"ן נמשכת ממחלוקתם בנושא האות והמופת של נביא השקר בפרשה שעברה. ראו דברינו [ונתן אליך אות או מופת](#) בפרשת ראה. ובתוכם, נראה שעומדים דבריו של אבן עזרא (שנראה נוטה יותר לשיטת הרמב"ם) על 'שיקול הדעת' שהאדם צריך להפעיל גם אם הוא רואה במו עיניו אות ומופת שנראים אמיתיים לגמרי (ראו גם דבריו בהקדמתו לתורה: "כי שקול הדעת הוא היסוד, כי לא נתנה התורה לאשר אין דעת לו, והמלאך בין אדם ובין אלהיו הוא שכל"). נראה שעדיין אין לנו תמימות דעים באשר למהות "תמים תהיה".

⁹ הגענו לאברהם ראשון המאמינים. הקישור בין "תמים תהיה עם ה' " ובין "והיה תמים" של אברהם, אליו מתווספים הפסוק בפרשת האזינו: "הצור תמים פעלו" ובתהלים: "אשרי תמימי דרך" מופיע גם במדרש ויקרא רבה ב' פרשת ויקרא, בפתחה לפרשת הקרבנות שהדרשן מבקש להראות שכבר האבות הקדמונים הקריבו. ראו לשון המדרש שם: "מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (ויקרא א ב) - ברוך המקום שספר עצמו עם הצדיקים הראשונים. אדם העלה שור ע"ג המזבח, שנאמר: וְיִטֵּב לָהּ מִשׁוֹר פֶּר מִקֶּרֶן מִפְּרִס (תהלים סט לב). נח קיים מה שכתוב בתורה, שנאמר: ויבן נח מזבח לה' (בראשית ח כ). אברהם קיים את התורה כולה, שנאמר: עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו' ... יצחק קיים מה שכתוב בתורה ... יעקב קיים מה שכתוב בתורה ... יהודה קיים מה שכתוב בתורה ... יוסף קיים מה שכתוב בתורה ... עד שלא נתנה תורה להם והם עשו אותה מאליהם. לפיכך אהבם הקב"ה אהבה גמורה והשוה את שמם לשמו הגדול. עליהם הוא אומר: אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' (תהלים קיט א), ואומר: הצור תמים פעלו (דברים לב ד), ואומר: האל תמים דרכו (תהלים יח לא)". איך סופר הקב"ה עצמו עם הצדיקים? - בדרך התמימות. ראו דברינו [קיימו האבות את התורה](#) וכן [הצור התמים פעלו](#) בהם הרחבנו במדרש זה.

"אל שדי", עושה טובה שלא היה במזל ומביא רעה בהיות המזל טוב ויפה, כפי שיתהלך האדם לפניו: "מפר אותות בדים וקוסמים יהולל" (ישעיה מד כה). וזהו שאמרו (שבת קנו א) צא מאצטגנינות שלך.¹⁰

כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל מַעֲנֵנִים וְאֶל קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נִתֵּן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ: נְבִיא מְקַרְבָּךְ מֵאַחֶיךָ כְּמִנֵּי יָקִים לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֲלֵינוּ תִשְׁמְעוּ: (דברים יח יד-טו).¹¹

ספרי דברים פסקא קע – להכיר את תועבות הגוים

"לא תלמד לעשות כתועבות הגוים ההם" - יכול אי אתה רשיי ללמוד להורות ולהבין? תלמוד לומר: לעשות - לעשות אי אתה למד, אבל אתה למד להורות.¹²

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים: בהמשך לספרי ורש"י שתמים תהיה הוא "שלא תחקור אחר העתידות" והסתירה לכאורה באימות נביא אמת שהוא יודע את שעתיד להיות, ראו את הצעת העמק דבר על הפסוק בדברים יח יד שמפריד בין צורך (סקרנות) היחיד צורך הרבים ואלה דבריו בתמצית: "וְאַתָּה לֹא כֵן נִתֵּן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ: נְבִיא מְקַרְבָּךְ מֵאַחֶיךָ כְּמִנֵּי יָקִים לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֲלֵינוּ תִשְׁמְעוּ - לפי דברינו במשמעות תמים תהיה לילך בטח בתום, וא"כ קשה מה זו תמימות שנחקר מן הנביא עתידות? ... בהליכות האדם בעולמו של עצמו יש להיות תמים עם ה', ולא לחקור עתידות ... מכל מקום בזמן מלחמה ואין עצה ברורה והרי הוא סכנת נפשות, יש לחקור ולדעת ... ודאי ההכרח לדעת מה לעשות. מה שאין כן דברים של יחיד בזמן שאין בהם סכנה וכו'". ותודה לשואב המים יצחק שינובר ה"ו על הפניה זו.

¹⁰ למי ומתי נאמר: "צא מאיצטגנינות שלך" (עפ"י המדרש)? לאברהם, כאשר הקב"ה מוציא אותו החוצה בברית בין הבתרים, ככתוב: "וַיֵּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הֲבֵט נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא יִהְיֶה זֶרְעֶךָ" (בראשית טו ה). אז כל מה שנדרש מהאדם הוא לחזור לתקופת האבות, לאמונה ישירה וללא אמצעים בקב"ה שהוא מקור התום והתמימות. להידמות לאברהם אבינו ששבר את הפסלים והביא לעולם את האמונה באל אחד ("החזיר" לפי הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פרק א הלכה א) וקרא בשם ה' בעולם. וכמאמר חז"ל: "חייב אדם לומר אימתי יגיעו מעשי כמעשה אברהם יצחק ויעקב" (ילקוט שמעוני פרשת ואתחנן רמז תתל). האם בדברי רמב"ן: "שיאמין בלבו כי הקב"ה לבדו הוא בעל היכולת בתחילה ובסוף", אנו שומעים רמב"ן שונה ממה שציטטנו בהערה 5, מזה שמתווכח עם הרמב"ם אם יש ממש בכשפים או לא? כן ולא. ראו המשך דבריו: "הוא היכול לעשות ולבטל ... עושה טובה שלא היה במזל ומביא רעה בהיות המזל טוב ויפה" - בידי הקב"ה לשנות את הכשפים והמזלות, משמע יש בידיהם כח מסוים. נראה שיש להעמיק עוד בשיטת רמב"ן. עד אז, ראו דברינו [אין עוד מלבדו](#) בפרשת ואתחנן ומנגד דברינו [אלוהי האלוהים](#) בפרשת עקב.

¹¹ הפרשה אכן לא מסתיימת בפסוק "תמים תהיה עם ה' אלהיך" שלכאורה חותם ומסכם הכל. הפרשה, הדנה בנביא שיקום בכל דור ודור אחרי משה - "כמוני" אומר משה, "כמוך" אומר הקב"ה - ממשיכה אל חלקה השני. אל הנבואה כהמשך למעמד הר סיני בו עמד משה בין בני ישראל לשכינה והם בקשו מתווך: "קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלהינו ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אלהינו אליך ושמענו ונעשינו" (דברים ה כג). ובעקבות זה באו הפסוקים בפרשתנו: "היטיבו אשר דברו: נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי בפי ודבר אליהם את כל אשר אצנני". הנבואה ולאחר מכן החוכמה ("חכם עדיף מנביא") כהמשך למתן תורה. ועל כל זאת, כפי שהבטחנו בפעם אחרת. אך שימו לב לפסוק יד החוזר אל המעוננים והקוסמים! אחרי פסוק יג "תמים תהיה עם ה' אלהיך". האם צפתה התורה את כל המחלוקות ואי ההסכמות של הפרשנים באשר לפסוק זה? האם המשאלה לאמונה תמימה היא תמימה מדי? האם היא למעלה מהטבע האנושי המחפש אמצעי ודמות להתחבר אליהם? האם לצד ה"תמים תהיה" ולצד ההידמות לאבות, יש צורך במשה בכל דור ודור, תחילה נביאים ואח"כ חכמים ש"אליו תשמעון"?

¹² נחזור אל הפסוק הראשון: "כי אתה בא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך לא תלמד לעשות כתועבות הגוים ההם" ונראה שחז"ל דרשו את הביטוי "לא תלמד לעשות" באופן מפתיע למדי. מותר ואולי אפילו חובה ללמוד ולהבין ואף להורות את מעשה עבודה כוכבים ואמונות זרות וטפלות. ("אין מושיבים בסנהדרין אלא בעלי חכמה, בעלי מראה, בעלי קומה, בעלי זקנה, בעלי כשפים ויודעים שבעים לשון" מנחות סה ע"א). ובדומה למה שאומר ר' יוחנן בידינו ממונות: "שמא יאמרו הרמאים אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה דינו" (בבא בתרא פט ע"ב, בדברינו [איפה ואיפה - על מידות ומשקלות](#)). ומה אם להתלמד "על חס"? להתנסות בפועל? ראו הכשפים שעשה ר' עקיבא בנטיעת קישואים שלמד משני רבותיו הגדולים ר' יהושע ור' אליעזר בן הורקנוס (סנהדרין סח ע"א, סוף פרק ארבע מיתות). ואנחנו כבר בבית שני ולא בכשפי מצרים וארץ כנען עסקינו, אלא במגידי עתידות ועושי קסמים הליניסטיים. כעת התמימות היא קשה שבעתיים. בלי מורה הוראה דוגמת נביא וחכם קשה גם להיות תמים.